

SYLVA POLÁKOVÁ / 25. 5. 2023

Vidieť veci z pravej ruky.

Rozhovor s Tamarou Moyzes

Tamara Moyzes je podle vlastních slov *artistkou*. Tedy umělkyní, která využívá tvorbu k otevřeným intervencím do aktuálních sociopolitických témat a pokouší se tak poukázat na sociální nespravedlnost. Činí tak z pozice umělkyně s maďarskými, židovskými a romskými kořeny a ze života stráveného na Slovensku, v České republice a Izraeli. Její filmy promítáme 29. 5. v kině Ponrepo pod názvem Mýty nacionalismu.

Během studií ses vícekrát dostala do ohniska izraelsko-palestinského územního konfliktu a natočila jsi zde několik filmů, které se pak dostaly na filmové festivaly, do televize a prezentovala jsi je také v galeriích. Co tě ale přimělo na tato místa cestovat, pobývat tam a v jaké roli jsi tam byla?

Koncom štúdia na Akadémii výtvarných umení u Michaela Bielického som bola na študijnom pobyte v Izraeli, konkrétne na Bezalel akademii v Jeruzaleme. Mala som tam stráviť jeden semester a nakoniec som tam bola dva roky, pretože som dostala rektorské povolenie, a predĺžili mi štúdium na siedmy ročník. Ja som samozrejme už bola v Izraeli predtým, mám izraelské občianstvo, ale túto destináciu som si vtedy vyberala, pretože som vedela, že začala druhá intifáda, teda boj za Palestínu. Veľa mojich priateľov, veľmi blízkych, sa stali izraelskými aktivistami za mier a chodili na Okupované územia, tý ma o všetkom informovali. Pretože ja som riešila vtedy hlavne médiá a chcela som vedieť, jak vlastne nejaký konflikt, ako napríklad blízkovýchodný, funguje v médiách. Špeciálne v medzinárodných, pretože v českých médiách nebola druhá intifáda skoro vôbec medializovaná, podobne ako napríklad nedávne nepokoje v Thajsku a Myanmar.

Byla jsi od počátku tedy mezi místními?

Áno, bola som v byte s mojimi izraelskými kamarátmi, ktorí boli reálne aktívni aktivisti. Také už sme boli spolu s mojím budúcim manželom Shlomi Yaffem. Na začiatku som išla vlastne observovať, vidieť tie veci všetky z pravej ruky a veľmi rýchlo som sa stala súčasťou jednej mierovej skupiny, ktorá bola nie len izraelská, ale práve tam boli aj izraelskí Palestínčania, ale taktiež aj Palestínčania, ktorý nevlastnili izraelské občianske preukazy či pasy. Lebo tam sa to takto rozlišuje. Dnes to už je veľmi známa feministická a LGBTQ skupina, ktorá sa volala Black Laundry, ako „Čierne prádlo“. Po hebrejsky Kvisa Shchora. Bolo to vlastne moje prvé stretnutie s umeleckým aktivizmom.

A co ti poskytlo samotné studium na miestní umělecké škole?

Prišla som od Michala Bielického z ateliéru nových médií, ktorý bol na prácu s videom oproti slovenské škole, na ktorej som bola predtým, technicky vynikajúce vybavený. Navzdory tomu mi chýbalo vzdelanie, čo sa týka dobrého audio nahrávania, osvetlenia a taktiež hlbšieho teoretického vnímania filmových žánrov v praxi, ako je dokumentárny, žurnalisticky, či práca zo scenárom a podobne. Čo bolo vynikajúce, že na Bezaleli, na ktorom som bola na oddelení fotografie a videa, lebo tam to bolo spojené, nás vedeli pripraviť na špeciálne vojnové záznamy, kde na nás strieľali aj ostrými. Bolo to pre mňa prvýkrát v živote, že som sa mohla naučiť točiť takéto veci. V podstate nás vyučovali jedni z najlepších režisérov v Izraeli. Špeciálne dobrý vzťah som mala, nebo máme do dneska, s Avi Mugarbim, ktorý také so mnou veľa točil na okupovaných územiach. Každý deň sme vlastne obaja točili tie isté veci, takže sme sa spriatelili. Okrem Aviho Mugarbiho tam boli aj Yair Lev nebo David Ofek.

Asi nejdál na palestinské území ses dostala ve filmu *Me and Arafat*, jak se ti to povedlo?

Za to, že som v tom období bola súčasťou skupiny Kvisa Shchora, Black Laundry, sme každodenne chodili točiť na okupované územia a vedeli sme, že sa má uskutočniť stretnutie s Jásirom Arafatom a s predstaviteľmi rôznych mierových organizácii a s novinármi.

Mukatu v Rámaláhu, kde vtedy Arafat bol, Izrael bombardoval. Dneska si s viacerými tými mojimi kamarátmi rozprávame, že či sme boli takí magori, že sme tam išli. Všade boli také tie pieskové veľké pytle a keď sme sa s ním stretli, strašne to tam

vybuchovalo. Preto sa to stretnutie ani nekonalo v hlavnej zasadacej miestnosti, lebo sa predpokladalo, že ak tam padne bomba, tak práve sem. Takže sme sa stretli v takej malej miestnosti plnej pytl'ov piesku.

V záběru to setkání vypadá opravdu improvizovaně, ale jak ses tam jako studentka umělecké školy s izraelským pasem vůbec dostala?

Áno, boli tam úplne seriózní novinári zo CNN, BBC a proste ja z Čiech z umeleckej školy! Síce som mala ako keby press card, ale len takú papierovú z Artyčoku. Oni práve nechceli, aby veľa novinárov chodilo natáčať na tie okupované územia, takže bolo strašne ťažké byrokraticky si vybaviť, aby ta press karta bola platná v Izraeli, takže som ju nemala ani updatovanú. Ja som sa vtedy vlastne prefarbila na blondínku, a tak som sa tam s tou papierovou kartičkou dostala. Zobrali ma len preto, že som bola proste blondína. Ukázala som iba tu kartičku z Artyčoku a oni: „Jasné, pod', ty musíš ísť s nami.“ Takže vlastne ma tam prepašovali sekuriťáci Arafata.

Podstatné na tom je, že súčasťou môjho štúdia fungovania médií bolo, aké je to, čo sa zmení, keď sa na otázku pítá za kamerou Róm, alebo biely úplne modrooký človek. Vyskúšala som si, že dostane dve úplne iné odpovedi. Preto som v tomto prípade urobila zo seba blondínu, lebo som vedela, že to bude fungovať.

Od klasické reportáže tvůj film ale výrazně odlišuje použitá hudba, která dává snímku až charakter videoklipu.

Ta pesnička, ktorú som použila vo svojom filme, je od Tamera Nafara a jeho skupiny DAM a volá sa „Meen Erhabe? / Who Is The Terrorist?“, čo je v preklade „Kto je terorista?“. V tej pesničke je sarkasticky povedané, že proste každý Palestínčan je automaticky braný ako terorista. *Me and Arafat* bol ako prvý videoklip k tej pesničke, ktorá sa stala strašne slávnou a dneska už má aj vlastný oficiálny videoklip. V tej dobe som sa s Tamerom priatelila. On vyrastal v Akku, čo je izraelské mesto s veľmi zmiešanou populáciou, sú tam izraelský Palestínčania i židovský Izraelčania. Akko je síce vizuálne krásne historické mesto, ale také problematické, veľmi chudobné a sú tam aj drogy. Tamer bol súčasťou skupiny Subliminal, spolu s židovskými chlapcami a vlastne cez druhú intifádu sa ta židovská izraelská časť stala pravicovými extrémistami a on sa stal ľavicovým aktivistom za mier a založil si vlastnú skupinu DAM. Skombinovať dokumentárne a spravodajské prvky a celé to orámovať piesní s

takýmto textom bolo zámerné.

Na okupovaných územiach som zažila spravodajskú prácu. Videla som, ako sa nakoniec spracovávajú v spravodajstvách tieto isté materiály. Veľakrát som predávala svoje nahrávky pre CNN alebo BBC. V podstate som z toho vtedy, keď som študovala v Izraeli, žila. A znovu som svoje materiály použila neskôr na dokumentárne filmy pre Českú televíziu. V roku 2012 vznikli tri dokumentárne filmy z Izraelu pre Qéčko, ktoré som režírovala a napísala som si aj scenár. Jeden z nich sa volá *Black Laundry / Izrael: Černé prádlo* a je aj o tejto skupine, kde som začínala, a je vlastne výberom a výsledkom toho všetkého, čo som v Izraeli počas druhej intifády zažila.

Práce Tamary Moyzes pro Českou televizi:

Izrael: Černé prádlo

Izrael: Pekařka a prostitutka

Izrael: Adopce jsou Boží